

اصول تنظیم و کنترل بودجه

www.ketab.ir

مولفان:

حمید رضا حبیبی PHD

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری)

ندا فدایی PHD.S

(مدرس مدعو دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری)

سرشناسه	:	حیبی، حمیدرضا، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	اصول تنظیم و کنترل بودجه / حمیدرضا حیبی، ندا فدایی.
مشخصات نشر	:	تهران: ندای کارآفرین، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۲۳۴ص.
شابک	:	978-600-7095-86-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۱۹.
موضوع	:	بودجه‌ریزی -- ایران
موضوع	:	بودجه برنامه‌ای
موضوع	:	بودجه -- ایران
شناسه افزوده	:	فدایی، ندا، ۱۳۶۲ -
رده بندی کنگ	:	۱۳۹۳ الف۲۳ح/ج۲۳۲۱۵۴/۴ HJ
رده بندی دیویی	:	۲۵۲/۴۸۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۷۱۳۷۶۴

نام کتاب	:	اصول تنظیم و کنترل بودجه
نویسنده	:	حمید رضا حیبی - ندا فدایی
ویراستار علمی	:	فاطمه اخلاقی
طراح جلد	:	آرش جهانی
تیراژ	:	۱۰۰۰
نوبت چاپ	:	اول ۱۳۹۳
قیمت	:	۱۰۰۰۰ تومان
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۹۵-۸۶-۷

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، نبش کوچه انوری، پلاک ۲۹

تلفن تماس: ۶۶۴۰۲۷۲۲

WWW.NedayeKarafarin.ir

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	فصل اول
۱۳	ماهیت و تعاریف برنامه ریزی و انواع آن
۱۴	برنامه
۱۵	برنامه‌ریزی
۱۸	انواع برنامه ریزی در سطح کلان
۲۱	انواع برنامه ریزی در سطح خرد
۲۳	برنامه‌ریزی جامع
۲۴	دیدگاه‌های متداول در برنامه ریزی
۲۶	مراحل عمده برنامه ریزی
۲۷	سلسله مراتب برنامه ریزی
۲۹	فصل دوم
۲۹	تاریخچه و تعاریف بودجه
۳۰	مقدمه
۳۰	تاریخچه بودجه نویسی در ایران
۳۳	تاریخچه بودجه در جهان
۳۳	بودجه
۳۵	تعریف بودجه به لحاظ قانونی
۳۵	عناصر اصلی تشکیل دهنده تعریف قانونی از بودجه
۳۷	اهمیت بودجه
۳۹	فصل سوم
۳۹	اصول بودجه
۴۰	اصل سالانه بودن بودجه
۴۱	اصل وحدت بودجه
۴۲	اصل جامعیت بودجه
۴۳	اصل شمولیت یا تفصیلی بودن بودجه
۴۴	اصل تخصیص و عدم تخصیص
۴۵	اصل انعطاف پذیری

۴۶ اصل تخمینی بودن درآمدها
۴۷ اصل تحدیدی بدون هزینه ها
۴۸ اصل تعادل
۴۹ فصل چهارم
۴۹ روشهای بودجه ریزی
۵۰ بودجه ریزی
۵۰ الف) پیش‌بینی درآمدها
۵۰ ۱- روش سال ماقبل آخر
۵۰ ۲- روش حد متوسط ها
۵۰ ۳- روش پیش‌بینی مستقیم
۵۱ ۴- روش سلجیده منظم
۵۱ ب) پیش‌بینی هزینه ها
۵۱ ۱- روش متداول سنتی
۵۱ ۲- روش افزایشی
۵۲ ۳- روش مبتنی بر صفر
۵۲ ۴- روش مبتنی بر عملکرد یا بودجه‌ریزی عملیاتی
۵۳ بودجه ریزی عملیاتی
۵۳ مقدمه
۵۵ مفاهیم و تعاریف بودجه ریزی عملیاتی
۵۶ مزایای بودجه ریزی عملیاتی
۵۷ اهداف بودجه ریزی عملیاتی
۵۸ ۵- روش برنامه ای
۶۱ فصل پنجم
۶۱ مراحل تصویب و اجرای بودجه
۶۲ تصویب بودجه
۶۲ الف: ویژگیهای لایحه بودجه
۶۴ ب: ویژگیهای قانون بودجه
۶۵ مراحل بودجه
۶۶ تهیه و تنظیم و پیشنهاد بودجه (بودجه پیشنهادی)
۶۷ تصویب بودجه (بودجه مصوب)

۶۹	اجرای بودجه (بودجه تخصیصی).....
۷۹	فصل ششم.....
۷۹	نظارت و کنترل بودجه.....
۸۰	مراحل نظارت بر اجرای بودجه.....
۸۱	نظارت بر بودجه در ایران.....
۸۲	۱- نظارت درونی.....
۸۲	الف) نظارت مالی.....
۱۱۳	فصل هفتم.....
۱۱۳	بودجه و قوانین.....
۱۱۴	قانون بودجه.....
۱۱۴	قانون برنامه و بودجه.....
۱۱۵	بودجه و قوانین.....
۱۱۶	بودجه و قانون اساسی.....
۱۱۹	بودجه و سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....
۱۲۳	فصل هشتم.....
۱۲۳	مراحل تهیه و تصویب بودجه در ایران و دیگر کشورها.....
۱۲۴	مراحل تهیه و تصویب بودجه در ایران.....
۱۲۴	بررسی و رسیدگی در کمیسیون های تخصصی.....
۱۲۵	وظایف کمیسیون های تخصصی.....
۱۲۵	بررسی و رسیدگی در کمیسیون تلفیق.....
۱۲۵	وظایف کمیسیون تلفیق.....
۱۲۶	بررسی و تصویب کلیات لایحه بودجه در جلسات علنی.....
۱۲۷	بررسی و تصویب تبصره های لایحه بودجه در جلسات علنی.....
۱۲۷	بررسی و اظهار نظر شورای نگهبان.....
۱۲۸	فرایند بودجه ریزی در ایران.....
۱۳۴	لایحه بودجه.....
۱۳۶	مراحل تهیه و تصویب بودجه در دیگر کشور ها.....
۱۳۶	پارلمان و بودجه کشور.....
۱۳۷	اصل تفکیک قوا و پیدایش نظریه به وجود آمدن پارلمان.....
۱۳۹	پارلمان یا شورای ملی.....

- ۱۴۱.....نظام دو مجلسی اصلی در کشورهای فدرال
- ۱۴۲.....نظام دو مجلسی در نظام های بسیط و یکپارچه
- ۱۴۴.....نظام های تک مجلسی
- ۱۴۵.....پارلمان با توجه به تعداد اعضا و حجم آن
- ۱۴۶.....اصول و بنیاد ها
- ۱۴۷.....مصونیت پارلمانی (عدم مسوولیت و تعرض ناپذیری)
- ۱۴۸.....حمایت از حیثیت پارلمان
- ۱۴۸.....پرداختن به شغل نمایندگی و احتراز از دیگر مشاغل رسمی
- ۱۴۹.....حقوق و امتیازات اعضای پارلمان
- ۱۴۹.....استقلال پارلمان
- ۱۴۹.....استقلال اداری
- ۱۵۰.....استقلال مالی
- ۱۵۱.....استقلال نظام نامه ای یا آیین نامه ای
- ۱۵۱.....سازمان داخلی و تشکیلات
- ۱۵۱.....رییس و هیئت ریسه
- ۱۵۳.....بخش اداری
- ۱۵۳.....کمیسیون ها
- ۱۵۴.....مشاوره های بیرون از پارلمان
- ۱۵۴.....دستور کار جلسات پارلمان
- ۱۵۵.....رابطه پارلمان با قوه اجراییه
- ۱۵۵.....انحلال پارلمان
- ۱۵۵.....رابطه پارلمان با قوه قضاییه
- ۱۵۷.....ضمانت
- ۱۵۷.....بودجه سال ۱۳۹۳ کشور ایران
- ۱۵۸.....قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور
- ۲۲۱.....منابع و مأخذ

پیشگفتار

سپاس و ستایش بر خدای جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درخشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بندگان ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

بودجه به عنوان مهمترین سند مالی دولت همواره مورد توجه نهادهای تصمیم گیری بعنوان متولیان امر بودجه و نیز مردم به عنوان بهره مندان از درآمدهای ملی بوده است. نظام بودجه ریزی به عنوان یک ابزار مهم و حساس برای برنامه ریزی عملیات و فعالیت های دولت به موازات رشد و توسعه دولت و جامعه مراحل و تحولات مهمی را پشت سر گذاشته و امروزه بصورت یک نظام پیچیده فنی و مالی در آمده است. مفهوم بودجه ریزی از سالیان بسیار دور در ایران متداول بوده، و از آن در جهت پیشبرد و پیشرفت جامعه ایرانی استفاده می گردیده است.

تهیه و تنظیم بودجه با پیدایش دولتها همراه بوده است و در ایران سابقه طولانی برای شکل اولیه آن وجود دارد. ایرانیان در کشورداری و ترتیب دفاتر دیوانی و گرفتن باج و خراج و عوارض گمرکی و اجرای اصول مالی تبحر داشته اند. بسیاری از ملتها ترتیب کارهای دیوانی را از ایرانیان گرفته اند، ولی در تاریخ مالیه و اقتصاد کهن ایران به درستی بررسی و پژوهش نشده است.

بودجه شاهرگ حیاتی دولت است، زیرا دولت تمام فعالیتهای مالی خود، اعم از کسب درآمد و پرداخت هزینه برای اجرای برنامه های متعدد و متنوع خود را در چارچوب قانون بودجه انجام می دهد. بنابراین بودجه آئینه تمام نمای همه برنامه ها و فعالیتهای دولت بوده و نقشی بسیار مهم و حیاتی در توسعه اقتصاد ملی ایفا می نماید.

نظام بودجه ریزی به عنوان یک ابزار مهم و حساس برای برنامه ریزی عملیات و فعالیت های دولت به موازات رشد و توسعه دولت و جامعه مراحل و تحولات مهمی را پشت سر گذاشته و امروزه بصورت یک نظام پیچیده فنی و مالی در آمده است. این نظام در آغاز پیدایش خود به علت محدودیت حوزه فعالیت دولت و به علت نگرش منفی جامعه نسبت به فعالیتهای دولت، عمدتاً یک ابزار سیاسی بوده و از دهه سوم

قرن حاضر به علت رواج اقتصاد که دولت را به مداخله در فعالیت های اقتصادی و سرمایه گذاریهای اجتماعی تشویق و ترغیب می نمود و حاکمیت دولتهای پارلمانی توانسته بود تا حدودی اعتماد مردم را جلب کند، بودجه دولتی به عنوان ابزار اقتصادی و مالی علاوه بر نقش های سیاسی، نقش های اقتصادی و مالی را نیز به عهده گرفت و بالاخره با گسترش فعالیتهای دولتی در همه جنبه های زندگی و بزرگتر و پیچیده تر شدن سازمانهای دولتی و پیشرفت روشهای مدیریت و برنامه ریزی و ظهور تکنولوژی اطلاعاتی، امروزه نظام بودجه ریزی یک سیستم پیچیده ای از طرحها و برنامه هاست و بودجه علاوه بر نقش های سیاسی و اقتصادی، نقش حساس و مهم برنامه ریزی را نیز عهده دار شده است و امروزه بودجه منعکس کننده انواع برنامه ریزی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است.

گذشته از موارد فوق امروزه نظام بودجه ریزی به علت گستردگی و پیچیدگی سیستم طرح ها و برنامه های بودجه جنبه های فنی و تکنیکی بودجه که شامل انواع برنامه ریزیها (خطی و غیر خطی)، استفاده از انواع مدل های کمی آماری و ریاضی و انواع نرم افزارهای رایانه ای برای تصمیم گیری های بودجه ای می شود، از اهمیت و اولویت ویژه ای برخوردار است که بدون آموزش لازم، استفاده ی مفید و موثر از آنها ممکن نیست.

تاکنون بیش از صدها کتاب بودجه، توسط مولفان و مترجمان ارجمند، تالیف و ترجمه شده است. استادان و پژوهشگران در این خصوص قلم زده اند و هر یک دریچه روشن از ابعاد آنرا را به روی رهروان و مشتاقان این مهم گشوده اند و مطالب ارزشمندی را به زیور طبع آراسته اند، به گونه ای که هر کدام به نحو شایسته درخور تحسین و قدر دانی است.

مولفان بر آن شدند تا با بهره گیری از آثار ترجمه شده و تالیفی به تدوین یک کتاب جامع تحت عنوان اصول تنظیم و کنترل بودجه اهتمام ورزند.

به همین منظور کتاب حاضر تدوین و محتوای آن مشتمل بر هشت فصل است، که به ترتیب فصل یکم: ماهیت و تعاریف برنامه ریزی و انواع آن. فصل دوم: تاریخچه و تعاریف بودجه. فصل سوم: اصول بودجه. فصل چهارم: روشهای بودجه ریزی. فصل پنجم: مراحل تصویب و اجرای بودجه. فصل ششم: نظارت و کنترل بودجه. فصل

هفتم: بودجه و قوانین. فصل هشتم: مراحل تهیه و تصویب بودجه در ایران و دیگر کشورها.

اینک که این مهم به انجام رسیده، ضمن سپاس گذاری از خداوند منان، مولفان نه تنها مدعی کمال نبوده بلکه معتقدند که کمی و کاستی آن بسیار است. لذا مسئولیت هرگونه لغزش و خطای احتمالی در تدوین مطالب را برعهده می گیرند از استادان، صاحب نظران، منتقدان و دانشجویان گرامی تقاضا می کنند از یاد آوری اشتباهات و فارسی های موجود در این کتاب دریغ نکنند. در پایان امید است مطالعه این کتاب برای همه مدرسان، مدیران و دانشجویان پهن دشت ایران اسلامی مفید فایده باشد. انشاء...

حمید رضا حبیبی

ندا فدایی

www.ketab.ir